

Mediatheek: feesten in diverse culturen

Op de openbare basisschool waar je stage loopt, zitten behalve autochtone ook veel allochtone kinderen. Het team benadert de verschillende achtergronden van de leerlingen met respect en besteedt aandacht aan de feesten in de diverse culturen.

Het documentatiecentrum van de school bezit daarover echter niet veel informatiemateriaal. Er is behoefte aan boeken met achtergrondinformatie, aan voorleesboeken en leesboeken voor de kinderen over dat onderwerp. Ook zouden er videobanden met beelden van feesten moeten komen, evenals geluidsbanden met liedjes en verder voorwerpen die kenmerkend zijn voor een bepaald feest.

De ouderraad vraagt om een lijst met titels en materialen die prioriteit hebben. De raad wil activiteiten organiseren om het benodigde geld bijeen te brengen. Het team formeert een groepje dat de lijst gaat opstellen. Er is materiaal genoeg op de markt, maar dat is vaak afkomstig vanuit de verschillende levensbeschouwingen zelf. De groep moet beoordelen of dat materiaal ook beantwoordt aan de ideeën over actieve pluriformiteit van de openbare school.

Je mentor vraagt of je mee wilt doen. Ieder stelt een aantal criteria op waaraan het materiaal moet voldoen. Klik op onderstaande links om je eigen standpunt te bepalen. Welke criteria leg jij aan? Je kiest een (hindoeïstisch, islamitisch, joods of christelijk) feest uit voor de bouw waarin je stage loopt. Je gaat onder meer op zoek in de mediatheek van de pabo en selecteert materiaal dat in de mediatheek van de stageschool beschikbaar zou moeten zijn. Geef aan waarom die selectie past bij je criterialijst.

Actieve pluriformiteit in de praktijk

Het uitgangspunt 'actieve pluriformiteit' klinkt mooi, maar is betekenisloos als je het niet in de dagelijkse praktijk van de openbare school kunt herkennen. En dat valt niet altijd mee. Hoe maak je leerlingen duidelijk dat er over levenszaken zulke uiteenlopende meningen (kunnen) bestaan? Hoe werk je vooroordelen bij personeelsleden, ouders en leerlingen weg? En hoe bij jezelf? Hoe zet je leerlingen aan tot het ontwikkelen van een eigen mening over zaken waarvan zij nog nauwelijks weet hebben? Vragen genoeg.

Wat laat de praktijk van de openbare school zien? Wat voorbeelden.

Aandacht voor de verschillende waarden

Eerder werd gezegd dat de openbare school niet 'neutraal' is. De wet geeft de openbare school nadrukkelijk de opdracht aandacht te schenken aan de godsdienstige, levensbeschouwelijke en maatschappelijke waarden in de Nederlandse samenleving met de toevoeging 'met onderkenning van de betekenis van de verscheidenheid van die waarden'.

De openbare school zal bewust en vooral open verschillende godsdiensten en levensovertuigingen aan de orde laten komen. In de eerste plaats door jonge kinderen te laten vertellen over hun eigen ervaringen. Het zijn dan simpele alledaagse dingen, zoals eten en drinken, slapen, straffen en belonen, vriendschap, maar ook naar de kerk of de moskee gaan.

Jonge kinderen leren ontdekken dat anderen dingen soms anders doen, maar ook anders beleven. Het leergedrag dat de school bij kinderen wil stimuleren, kunnen we het beste omschrijven als exploratief: vanuit een natuurlijke nieuwsgierigheid kinderen stimuleren vragen te stellen.

In de hoogste klassen van de basisschool zullen de leerlingen op een meer abstracte manier bezig zijn met normen en waarden. Zij kunnen al enige afstand nemen en begrijpen dat normen van situatie tot situatie kunnen verschillen.

Actieve pluriformiteit in de praktijk brengen betekent hier kinderen stimuleren met elkaar van gedachten te wisselen, hun mening te geven en vragen te stellen. De openbare school vormt kinderen, maar niet vanuit één tot in details vastgelegde visie op mens en samenleving. Ieder kind krijgt de ruimte eigen normen en waarden in contact met anderen te ontwikkelen.

Geestelijke stromingen

Het vak geestelijke stromingen biedt de mogelijkheid godsdiensten en levensbeschouwingen zo objectief mogelijk aan de orde te stellen. Vertrouwd maken met de verscheidenheid aan godsdiensten en geestelijke stromingen helpt het leren samenleven en omgaan met elkaar. Geestelijke stromingen is dan minder een kennisgebied, maar veel meer een 'kennismakings'gebied.

Bij het leren kennen van en omgaan met elkaar spelen interesse en belangstelling voor elkaars levensbeschouwing een belangrijke rol. De interesse en belangstelling van de leerlingen vormen dan ook het vertrekpunt.

Belangstelling uit zich onder andere in het stellen van vragen. Door zichzelf en aan anderen vragen te stellen wordt het voor de leerling mogelijk zich te verplaatsen in de

ander. Ook wordt het dan mogelijk antwoorden te krijgen, kennis te vergaren met betrekking tot geestelijke stromingen die voor leerlingen zinvol en bruikbaar is.

Het vakgebied geestelijke stromingen blijft in ontwikkeling. Openbare scholen zullen ervoor kiezen zo onbevooroordeeld mogelijk de verschillende stromingen aan de orde te stellen. Zakelijke informatie kan op een objectieve wijze worden overgedragen.

Vieren van religieuze feesten

Een manier om 'actieve pluriformiteit' heel zichtbaar te maken is het met leerlingen vieren van belangrijke feesten uit de verschillende godsdiensten. Het suikerfeest (Ied-*ui-Fitr*) aan het einde van de Ramadan (Islam), het Holifeest (lentefeest) van de Hindoes, Chanoeka (lichtfeest) uit het Jodendom of het christelijke Paasfeest; het vieren van deze en andere feesten op school maakt het mogelijk met leerlingen na te denken over elkaars religieuze en levensbeschouwelijke achtergronden en daarvoor respect te ontwikkelen.

Bron: Maarschalkerweerd, Arno. De identiteit van het openbaar onderwijs. Waar staat dat voor, waar gaat dat voor? VOO-reeks 45, 2000.

Lesmateriaal

Een openbare school zal bij het kiezen van methoden en lesmaterialen niet alleen rekening houden met didactische en leerpsychologische kenmerken. Ook andere criteria zullen gebruikt worden. Bijvoorbeeld:

- stereotypen op grond van godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of welke achtergrond ook, horen er niet in thuis;
- Nederland wordt voorgesteld als een multiculturele samenleving;
- discriminerende opmerkingen ten aanzien van minderheden in de samenleving komen niet voor;
- onderwerpen worden van verschillende kanten belicht, bijv.: industrialisatie heeft positieve effecten op de werkgelegenheid, maar negatieve gevolgen voor het milieu;
- door vragen en opdrachten worden leerlingen gestimuleerd tot kritisch omgaan met informatie en tot zelfstandige oordeelsvorming, bijvoorbeeld: geef eens aan welke mogelijkheden je ziet om in jouw woonwijk de verkeersveiligheid te vergroten.

Bron: Maarschalkerweerd, Arno. De identiteit van het openbaar onderwijs. Waar staat dat voor, waar gaat dat voor? VOO-reeks 45, 2000.

5. Religieuze feesten en actieve pluriformiteit

5.0. Inleiding

Het vieren van religieuze feesten kan een bijdrage leveren aan de inhoud van het begrip "actieve pluriformiteit". Deze feesten vormen een gezamenlijk uitgangspunt om overeenkomsten en verschillen in de godsdiensten te benaderen en tot uiting te laten komen. Op deze wijze leren kinderen op een vanzelfsprekende manier elkaars (religieuze) achtergronden kennen en elkaar mede daardoor te respecteren en waarderen.

Deze handreiking beperkt zich tot de belangrijkste feesten van de in Nederland meest voorkomende godsdiensten: de islam, het jodendom, het hindoeïsme en het christendom. De volgende vragen zijn bij de selectie van de feesten als richtlijnen gehanteerd:

- Is het een voor de betreffende godsdienst belangrijk feest? (Wordt het door een grote groep gevierd en is het dus een "levend" feest?)
- Is het een voor de betreffende godsdienst kenmerkend feest? (Komen in de viering van het feest kenmerken van de godsdienst duidelijk naar voren?)
- Is het een geschikt feest om binnen de basisschool aan bod te laten komen?

Er bestaat een aantal overeenkomsten tussen de vieringen van feesten van de verschillende godsdiensten. Ook de achterliggende symboliek vertoont treffende gelijkenis. Het overeenkomstige is een geschikt didactisch uitgangspunt, omdat de kinderen de onderlinge verschillen dan vanzelfsprekender leren benaderen. Actieve pluriformiteit vraagt immers van alle betrokkenen (leerlingen, personeel, ouders en bestuur) een open houding ten opzichte van godsdienstbeleving.

Verschillende godsdiensten hebben bepaalde feestperiodes gemeen. In deze handreiking wordt voor de feesten in die periodes, vanwege de overeenkomsten in symboliek, de benamingen "lichtfeesten" en "lentefeesten" gehanteerd. Het licht symboliseert de overwinning van goed over kwaad; de lente symboliseert de hoop, vrijheid en het nieuwe leven.

5.1. Het hindoeïsme

5.1.1. De godsdienst

De kern van het hindoeïsme is het geloof in een oergod, de Brahma, de enige kracht en oerbron. Het hindoeïsme is een samenhang van verschillende geloofsovertuigingen, cultuuruitingen en spiritueel denken. Het is een manier van leven, en niet alleen een godsdienst. Het einddoel van de hindoe is op te gaan in de oerbron, de Brahm.

Het hindoeïsme is geen vastomlijnd geloof. Er zijn verschillende stromingen. Twee belangrijke stromingen zijn de Arya Samaj en de Sanatan Dharm. De feesten van de Hindoes kennen verschillende uitingsvormen. De grote feesten zijn vaak combinaties van een aantal feesten die min of meer samenvallen en tegelijk gevierd worden. Naast een religieus karakter (Brahmaanse traditie) hebben alle feesten ook een niet-religieuze kant. Beide tradities komen naast elkaar voor.

De belangrijkste feesten die door de Hindoes gevierd worden zijn Hou (of Phagua) en Diwali. (...)

5.1.2. Het Holi- of Phaguafeest Oentefeest)

Het Holifeest begint op de laatste dag van de maand Phagua. Volgens onze kalender valt het feest in februari en/of maart. Het is in de eerste plaats een nieuwjaarsfeest. Daarnaast is het lentefeest. De lente verjaagt de winter, het nieuwe leven overwint de krachten van de dood en het goede overwint het kwade. Daarover gaat ook het verhaal van de slechte Holika en de goede prins Prahlad.

Dit verhaal gaat over de koning Hiranyakashap die zichzelf tot god heeft uitgeroepen. Zijn zoon Prahlad blijft echter de god Vishnu vereren. Als de koning zijn zoon probeert te doden, weet Vishnu dit te voorkomen. De koning roept daarna de hulp in van zijn zus Holika. Ze verzinnen samen een list: Holika en Prahlad zullen zich samen offeren op de brandstapel, maar omdat Holika een onbrandbare sari aan zal trekken, zal alleen Prahlad verbranden. Wederom grijpt Vishnu in, waardoor Holika verbrandt en Prahlad blijft leven. Vishnu komt vervolgens op aarde in de incarnatie van Narsingh (half mens, half leeuw) en verscheurt de koning.

Het goede zegeviert.

Vijf weken van te voren beginnen Hindoes al met de voorbereidingen voor het Holifeest. Zij planten een Holi-plant en in de loop der weken bouwen zij er een brandstapel omheen. Tevens worden bij het Holifeest de resten van de oogst

opgeruimd. De eerste dag van Holi wordt op religieuze wijze gevierd. Met het aansteken van de brandstapel wordt symbolisch de slechte duivelse Holika in het vuur verbrand. Vlammeende stokken uit het vuur worden in de velden geplaatst in de hoop dat Holika Raja (koning van Holi) zal zorgen voor een goede oogst.

Het feest gaat verder met speciale muziek en lekker eten. Iedereen draagt zoveel mogelijk witte kleding, zodat het gekleurde water en poeder waarmee de mensen elkaar begooien extra goed tot zijn recht komen. Deze kleuren alsmede de geuren van de reukwaters waarmee men elkaar besprenkelt, symboliseren de lente. De mensen gaan vervolgens op bezoek bij families waar het afgelopen jaar iemand is overleden.

Holi is een eenheidsfeest. Alle sociale barrières worden doorbroken. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen rijk en arm, geloofsovertuiging en afkomst. Het feest duurt twee tot acht dagen en eindigt altijd op een dinsdag.

5.1.3. Diwali (lichtfeest)

Diwali is een combinatie van verschillende feesten die min of meer samenvallen en een centraal thema hebben: de overwinning van recht, waarheid en orde (arth) op onrecht, onwaarheid en chaos (anarth). Het feest wordt gevierd in de maand Kartik (rond november/december).

Diwali is afgeleid van het sanskrit woord 'dipavali' dat "een rij van lampjes" betekent. Het is een lichtfeest: het licht overwint de duisternis, het goede overwint het kwade en de reinheid overwint de onreinheid. De huizen worden schoongemaakt, versierd met guirlandes en overal in en om het huis worden lampjes (diya's) neergezet. Reeds een week van tevoren wordt er uitsluitend vegetarisch gegeten. Ook drinkt men in die tijd geen alcohol. Dit wordt gedaan om het goede en reine te bevorderen. De mensen sturen elkaar Diwali-wenskaarten. Diwali omvat de volgende belangrijke feesten:

- Dhana-trayodasi: het feest van de handels- en kooplui;
- Naraka-carturdasi: het feest van de overwinning van Krishna op de slechte demonenkoning Naraka;
- Maha-Lakshmi-puja: het feest ter ere van Lakshmi, godin van licht, rijkdom, schoonheid, geluk en voorspoed;
- Gorbardhan-puja: dag van de herders.

5.2. Het jodendom

5.2.1. De godsdienst

Het jodendom kent vele feesten. Mede door de verspreiding en onderdrukking van de joden over de gehele wereld hebben de feesten een extra waarde gekregen. De thora (of de vijf boeken van Mozes) is het heilige boek voor de joden. Daarnaast is er nog de talmoed waarin de geboden en verboden beschreven staan. De god van de joden is JWHW (Jahweh, wiens naam door een vrome jood niet wordt uitgesproken).

Ook het jodendom is niet een louter religieuze stroming. Met name de tradities van het volk worden door allerlei feesten overgedragen. De joodse feesten worden gekenmerkt door vrolijkheid, lekker eten, speciale gebruiken en gebeden.

Twee van de belangrijkste joodse feesten worden hierna beschreven: Chanoeka, een lichtfeest waarbij de herovering van de tempel wordt herdacht, en Pesach, het joodse lentefeest, waarmee de uittocht uit Egypte en de verlossing van de slavernij herdacht worden.

5.2.2. Chanoeka (lichtfeest)

Tijdens Chanoeka wordt de herovering van de tempel in Jeruzalem, die ongeveer 165 v. Chr. door de onderdrukker Antiochus Epiphanes was ontheiligd, herdacht. Na de herovering konden de mensen in de tempel weer de Menora (negenarmige kandelaar) aansteken. Hiervoor was zuivere olie nodig. Toen de mensen de kandelaar wilden aansteken, konden ze slechts een klein kruikje zuivere olie vinden. Toch brandde de kandelaar acht dagen lang op dit kleine beetje olie. Het Chanoekafeest duurt dan ook acht dagen.

Elke dag wordt er één van de kaarsen van de Menora aangestoken totdat ze uiteindelijk allemaal branden. Er worden speciale liedjes bij gezongen. De vijfde dag van Chanoeka is speciaal voor de kinderen bedoeld. Ze krijgen dan een vierkant tolletje waarop N-G-H-SJ staat, wat de afkorting is voor "Daar gebeurde een groot wonder" (Nes Gadol Hajah Sjam). Met dat tolletje spelen ze om snoepjes. Op de laatste dag, als alle kaarsjes van de Menora branden, geeft men elkaar cadeautjes.

5.2.3. Pesach (lentefeest)

Pesach is het joodse paasfeest. Het feest herinnert aan de uittocht uit Egypte onder leiding van Mozes. De joden die als slaven in Egypte werkzaam waren, mochten van de Faraó niet naar Palestina vertrekken. God stuurde toen tien plagen over het

Egyptische volk. Mozes waarschuwde de farao voor een tiende plaag als hij hen niet zou laten gaan: alle oudste kinderen zouden sterven, waaronder de farao. De farao liet daarop Mozes en het joodse volk gaan. Mozes beval de joden hun deuren voor het vertrek met bloed te besmeuren, zodat de engel des doods aan hun huizen voorbij zou gaan. Nog voordat het brood voor onderweg gerezen was, vertrokken ze.

Bij de Rode Zee aangekomen liet Mozes de zee wijken, zodat deze doorwaadbaar werd. Daarna sloot de zee zich achter hen, waardoor de Egyptische soldaten die hen achtervolgden omkwamen in de golven. De joden waren weer een vrij volk.

Deze vrijheid wordt gevierd met Pesach. Het feest begint op Sederavond (seder betekent volgorde) met een maaltijd die onder andere bestaat uit matses (symbool voor het ongerezen brood bij het vertrek), bitter kruid (mierikswortel, ter nagedachtenis aan de bitterheid van het slavenbestaan) en zout water (tranen van de vervolging). Na de maaltijd wordt het hele verhaal verteld aan de hand van vragen die het jongste kind stelt (uit de haggada, een boek). Daarbij worden ook de symbolen van het voedsel uitgelegd.

5.3. Islam

5.3.1. De godsdienst

De islam kent vijf belangrijke voorschriften (zuilen) waar iedere moslim zich aan moet houden:

- het uitspreken van de geloofsbelijdenis;
- vijf maal per dag op een voorgeschreven manier bidden;
- belasting betalen voor de armen;
- een keer per jaar een maand vasten;
- een keer in het leven een pelgrimstocht naar Mekka maken.

De islam kent Mohammed als één der belangrijkste profeten en Allah als god.

5.3.2. Ied-ul-Fitr (vastenfeest)

De vierde "zuil", het gebod een maand te vasten, vindt plaats in de negende maand van de islamitische kalender, de Ramadan. In deze maand kreeg Mohammed de openbaringen van Allah. Tijdens de Ramadan wordt tussen zonsop- en zonsondergang gevast. Zo leert de moslim dankbaar te zijn voor al het goede dat Allah geeft. Ook leert hij hoe het voor de armen voelt om honger te lijden. Wie met

volledige overtuiging en oprechtheid vastend en biddend de Ramadan doormaakt, zal zijn zonden vergeven zien.

Aan het eind van de Ramadan wordt het led-ul-Fitr (het Kleine feest of, in Turkije, suikerfeest) gevierd. Dit feest betekent na de zware vastentijd een vrolijke dag. In de loop van de ochtend gaat men naar de moskee, waar het speciale feestgebed, het Salaat-ul-ied, wordt gehouden. Daarna omhelst en feliciteert iedereen elkaar. Ook wordt een materiële bijdrage ten behoeve van de armen gegeven (fitr of fitrana). Dan gaat iedereen naar zijn huis of familie, waar het feest wordt voortgezet. Het let-ul-Fitr is vooral een feest voor de kinderen, die cadeautjes krijgen. Om het energieniveau na het vasten weer snel te laten herstellen, wordt veel zoetigheid gegeten.

5.3.3. led-ul-Adha (offerfeest)

Naast het Kleine feest kent de islam het led-ul-Adha, het grote feest of offerfeest, dat de bedevaart (hadj) afsluit. Bij dit feest wordt herdacht dat Abraham van Allah de opdracht kreeg zijn zoon Ismaël te offeren. Uiterst gehoorzaam aan Allah was Abraham bereid dit offer te brengen. Op het kritieke moment beval Allah Abraham echter zijn zoon weer op te laten staan. Als dankoffer werd aan Allah een schaap geofferd.

Het offerfeest duurt drie dagen. Op één van die dagen offert iedere familie een schaap, dat ritueel geslacht wordt. Het vlees wordt in feestelijke maaltijden verwerkt en gedeeld met familie, vrienden, burens en armen.

In Nederland stuiten veel moslims op problemen, omdat het ritueel slachten afwijkt van de hier heersende opvattingen en regels over het slachten en behandelen van dieren. De laatste tijd zijn er speciale plaatsen gekomen waar ritueel geslacht mag worden.

5.4. Het christendom

5.4.1. De godsdienst

Binnen het christendom bestaat een groot aantal stromingen die met elkaar het geloof in Jezus Christus, zoon van God gemeen hebben. Christenen geloven dat Jezus op aarde geleefd heeft, daar geleden heeft, gestorven is aan het kruis en weer uit zijn graf is opgestaan. Alle stromingen herdenken zijn leven en sterven.

De christenen kennen twee belangrijke boeken: het oude testament en het nieuwe testament. Het oude testament komt voor een belangrijk deel overeen met de thora van de joden. Het nieuwe testament beschrijft de periode van het leven van Jezus en

Pasen is het belangrijkste christelijke feest. Dan wordt de kern van het christelijke geloof, de dood en opstanding van Jezus, herdacht. Het kerstfeest is het tweede belangrijke feest. Met Kerst wordt de geboorte van Jezus gevierd. Niemand weet zijn precieze geboortedag. Daarom koos keizer Constantijn een datum om deze gebeurtenis te vieren: 25 december. Hij liet Kerstmis samenvallen met het Romeinse zonnewendefeest. Zo werd een bestaand Romeins feest een christelijke feestdag.

5.4.2. Pasen (lente-feest)

Op Goede Vrijdag wordt de dood van Jezus aan het kruis herdacht. De daarop volgende zondag, Paaszondag, herdenken de christenen de opstanding. Voor rooms-katholieken is Pasen tevens het einde van de vastentijd. Door te vasten proberen de katholieken het lijden van Jezus beter te begrijpen.

De week voor Pasen begint met Palmzondag, die herinnert aan de dag dat Jezus naar Jeruzalem ging en waar hij met palmtakken als een koning werd ingehaald. In veel dorpen en steden wordt deze intocht in Jeruzalem herdacht met optochten waarbij palmtakken worden meegevoerd. Witte Donderdag is de donderdag voor Pasen. Dan wordt het laatste avondmaal herdacht: het laatste maal dat Jezus met zijn discipelen nuttigde. Tijdens dat maal droeg hij zijn discipelen op met de andere volgelingen steeds opnieuw brood te eten en wijn te drinken als herinnering aan zijn vlees en bloed.

Op Paaszaterdag houden veel christenen omstreeks middernacht een kerkdienst. Er worden dan veel kaarsen gebrand als teken van Jezus' opstanding uit de dood. Op Paaszondag eten veel mensen een paasontbijt, onder andere bestaande uit brood en eieren.

5.4.3. Kerstfeest (lichtfeest)

De vier weken voor Kerstmis noemen de christenen advent, wat "verwachting" betekent. De mensen hangen dan vaak een adventskrans op van groene takken, waar op elke zondag een (brandende) kaars bij wordt gezet. Op deze wijze symboliseren de mensen de verwachte komst van Jezus. De mensen branden omstreeks Kerstmis veel kaarsen en halen sparre- en hulsttakken in huis. Met Kerst gaan veel christenen op bezoek bij familie en wordt er vaak extra lekker gegeten. De geboorte van Jezus wordt gezien als de belofte van nieuw leven, van nieuw licht en van een overwinning op het kwaad. De avond voor Kerst worden in veel kerken diensten gehouden. In de rooms-katholieke kerken staat dan vaak een kerststal in de kerk, met daarin figuren die het kindje Jezus, zijn moeder Maria, zijn vader Jozef, de

herders en de drie wijzen uit het oosten voorstellen. Deze kerststal symboliseert de stal waarin Jezus geboren werd.

Bron: Bakker, I. e.a. Handreikingen voor openbaar onderwijs in de basisvorming. SBOO, 1993. Deel Basisonderwijs, hoofdstuk 5. Religieuze feesten en actieve pluriformiteit.

2.9. Richtlijnen voor de inhoud van een actief pluriforme mediatheek

Het is voor een actief-pluriforme mediatheek van belang dat de boeken kritisch beoordeeld worden. Voor een kritische beoordeling kunnen de volgende praktische richtlijnen worden gehanteerd:

Kijk naar de illustraties:

- Als er afbeeldingen in staan van mensen uit etnische minderheidsgroepen, lijken alle gezichten dan op elkaar of zijn er individuen met eigen karaktertrekken op te ontdekken? Als er sprake is van een Derde Wereldland, zien de kinderen er allemaal armoedig en bedelend uit of zijn niet alle kindergezichtjes zielig?
- Wie doet wat? Zijn de jongens/mannen de actieve doeners en de vrouwen de passieve kijkers? Wat doen de mensen uit etnische minderheidsgroepen, worden ze afgebeeld als passief en lui of juist actief?
- Zijn de illustraties functioneel: verduidelijken ze de tekst en/of vullen ze de tekst aan?

Kijk naar de lijn in het verhaal:

- Is de Nederlandse/westerse cultuur het enige nastrevenswaardige cultuurideaal in het boek?
- Worden mensen uit etnische minderheidsgroepen, vrouwen en/of gehandicapten als probleemgroepen gezien?
- Zijn de prestaties van vrouwen en meisjes gebaseerd op hun eigen initiatieven en intelligentie of worden ze toegeschreven aan hun mooie uiterlijk of hun relatie met mannen? Zou hetzelfde verhaal verteld kunnen worden als de sekserollen zouden worden omgekeerd?

Kijk naar de levensstijl:

- Hoe wordt de manier van leven van mensen uit (etnische) minderheidsgroepen gewaardeerd? Anders, met een (on)bedoelde negatieve ondertoon? Anders, in de zin van ongunstig afstekend ten opzichte van de blanke westerse middle-class-norm?

- Als illustraties en tekst informatie willen geven over andere culturen, blijft dit dan beperkt tot simplificaties of geven ze voldoende inzicht in andere levensstijlen? Pas op voor het "folklorisme-syndroom" als het gaat om kleding. Pas ook op voor reductie van tradities en rituelen tot triviale en exotische gebruiken.

Bron: Bakker, I. e.a. Handreikingen voor openbaar onderwijs in de basisvorming. Deel Basisonderwijs, hoofdstuk 2. De mediatheek en actieve pluriformiteit.

Een concreet voorbeeld

Kerstmis op een openbare school wordt meer gevierd als een vredesfeest waarbij alle geloven/levensovertuigingen elkaar ontmoeten in een streven naar meer vrede. Het gaat dus niet alleen over het kerstfeest zoals het Christendom dat beleeft maar het wordt in een veel breder kader geplaatst. Onder de kerstboom wordt daarom geen kerststal geplaatst omdat dit geen representatie is van hetgeen we allemaal beleven binnen de verschillende opvattingen. Er wordt hier wel in de kring over gepraat en de kinderen vertellen misschien iets over de door hun meegebrachte kerststal en geven die een plaatsje naast de andere materialen op de thematafel. Tijdens deze gesprekken is het belangrijk om erop te letten hoe verschillende mensen dit feest ervaren, welke verschillen en overeenkomsten er zijn en wat nu een individuele ervaring is en wat een gezamenlijke ervaring. De inbreng van de kinderen is hierbij natuurlijk erg belangrijk. Het plaatsen van een kerstboom en het aanbrengen van niet-religieuze versieringen is maatschappelijk zo ingeburgerd als sfeergegeven dat dit niet beschouwd wordt als zijnde een uiting van een bepaald geloof. Op dezelfde wijze gaan we ook om met: het suikerfeest, goede vrijdag, pinksterfeest, ramadan, advent Pasen enz.

Veel kerkelijke gebruiken zijn vaak zo vertrouwd voor sommige mensen dat men er niet bij stilstaat dat andere mensen dit zo niet ervaren en er soms zelfs afstand van nemen. De openbare school probeert hiermee zoveel mogelijk rekening te houden, ook al is het soms wel eens moeilijk om schijnbaar vanzelfsprekende patronen te doorbreken. Door er open voor te staan en het gesprek gaande te houden streven we naar respect en acceptatie.

Bron: Schoolgids openbare basisschool "De Lindt", hoofdstuk 2: Openbaar onderwijs.